
РЕЦЕНЗІЯ
НА ДРУГЕ ВИДАННЯ МОНОГРАФІЇ БЕРЗІНА П.С.
«КИЇВСЬКА ШКОЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
(1834–1960 РОКИ):
ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ»¹

Актуальність творчого пошуку автора зумовлена важливістю опанування історіографії наукових досліджень у галузі кримінального права. Рецензована праця, спрямована на заповнення величезних прогалин, білих плям у вивченні історії кримінально-правової думки в нашій державі, адже за висловом самого автора «єдиної, цілісної друкованої історії української кримінально-правової науки ми не маємо й досі».

П.С. Берзін вперше в Україні провів настільки ґрунтовне дослідження проблеми формування і становлення Київської школи кримінального права періоду 1834–1960 років. Автор детально проаналізував не тільки наукові доробки представників цієї школи, але й навів їх бібліографічні данні, надавши можливість широкому колу читачів ознайомитись з маловідомими та невідомими епізодами життя і наукової діяльності декількох поколінь видатних учених.

Зазвичай, праці такого рівня й обсягу готуються до видання численними колективами науковців, тому велику повагу заслуговує П.С. Берзін, якому самотужки вдалося напрацювати величезну кількість цікавого матеріалу.

У монографії представлені сучасні підходи щодо методології дослідження історії Київської школи кримінального права осмислені автором виходячи із поєднання систематизованих фрагментів життя та наукової діяльності майже всіх її представників протягом 1834–1960 років.

Особливої уваги потребують не тільки викладені автором архівні матеріали, а й опубліковані в різний час спогади вчених.

Безумовно, друге видання цієї монографії є значно оновленим і доповненим, оскільки воно передбачає не тільки більш детальне викладення окремих проблем кримінального права у працях представників цієї наукової школи, а й включає ґрунтовну оцінку еволюційного процесу цих поглядів, та й за обсягом видання збільшилось майже втричі. Крім того автор втілив переважну більшість побажань рецензентів першого рукопису.

Ця книга є значним кроком у відновленні пам'яті про забуті в радянські часи імена київських учених. П.С. Берзін вдало висвітлив не тільки фрагменти життя загальновідомих постатей Київської школи кримінального права зазначеного періоду (О.Ф. Кістяківського, Л.С. Білогриць-Котлярєвського, Г.В. Демченка, Я.М. Брайніна), а й маловідомі факти біографії М.Г. Білоусова, І.М. Даниловича, С.О. Богородського, Д.Г. Тальберга,

---

¹ Берзін П.С. Київська школа кримінального права (1834–1960 роки): історико-правове дослідження: Монографія / П.С. Берзін. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: «ВД «Дакор», 2013. – 1144 с.

М.П. Чубинського, К.В. Шаврова, Ю.П. Новицького, О.О. Малиновського, С.Г. Борисенка, М.М. Паше-Озерського, М.О. Чельцова-Бебутова, О.Д. Щербака, М.М. Абрашкевича, С.К. Лібіної, С.І. Тихенка, С.В. Ейсмана, М.Г. Сикорського та інших.

Під час дослідження автор навів власну періодизацію розвитку і становлення Київської школи кримінального права. Зокрема, перший етап тривав з 1834 р. по 1864 р. – функціонування новоствореного Київського університету. Другий етап дослідник пов'язує з приходом до університету у 1964 р. О.Ф. Кістяківського, і далі детальне співставлення політичної ситуації, подій і особистостей дозволило автору виділяти нові етапи.

Розкриваючи взаємозалежність історичних чинників та кримінального законодавства певної епохи, П.С. Берзін слушно зазначає, що саме історичні події безпосередньо зумовлювали те, які саме проблеми намагались розв'язувати вітчизняні вчені. Не можна не погодитись з дослідником, що з'ясування істинного смислу, внутрішньої будови права неможливе без пізнання фактичної сторони юридичних відносин, що розкривається часто лише шляхом історичного дослідження.

Значна увага приділяється автором реконструкції стану доробків та характеристик тих умов, у яких здійснювалося формування певних наукових концепцій.

У самостійному підрозділі дослідник проаналізував предмет і методи дослідження історії Київської школи кримінального права, а також здійснив загальний огляд складу викладачів кримінального права не тільки в Київському університеті, а й в Юридичному ліцеї імені князя Безбородька, Володимирському Київському кадетському корпусі, Київському Костянтинівському військовому училище, Київському юридичному інституті, Київських вищих жіночих курсах, Київському комерційному інституті, Київському інституті народного господарства, Таврійському університеті, Київській філії Всесоюзного юридичного заочного інституту, а також Юридичного товариства при Київському університеті та науково-дослідних закладах Києва.

У світлі дискусії, яка передувала прийняттю Закону України «Про вищу освіту», доречною є окрема глава, присвячена загальній характеристиці правового статусу імператорських університетів, їх структурі та порядку присудження вчених ступенів.

Велику наукову цінність, безумовно, мають додатки, серед яких окреме місце посідають персоналії представників не тільки інших шкіл кримінального права, а й представників інших галузей знань, які були сучасниками подій, описаних у монографії. Текст роботи доповнюють і змістовні таблиці, наприклад: «Штатні викладачі кримінального права Імператорського університету Святого Володимира (1835–1920) та Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка (1936–1960)», «Наступність у кримінально-правових дослідженнях вчених, які працювали на юридичному факультеті Імператорського університету Святого Володимира (1835–1920) та Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка (1936–1960)».

За допомогою праці П.С. Берзіна кожен читач може сформулювати майже повне уявлення про загальний стан кримінально-правової думки представників Київської школи в різні періоди її розвитку.

Отже, автору вдалося побудувати власну мозаїку бачення Київської школи кримінального права періоду 1834–1960 років. І не тільки цього періоду, оскільки, як зазначає сам автор, наукова діяльність перших дослідників кримінального права на юридичному факультеті Київського університету починається задовго до його відкриття, а наукові дослідження радянських представників цієї науки тривають і після 1960-го року.

Аналіз положень монографії П.С. Берзіна дозволяє стверджувати, що ця робота, безсумнівно, є актуальною, практично корисною і стане важливим внеском у розвиток науки кримінального права.

Будемо чекати від автора настільки ж повні нариси історії інших шкіл кримінального права, а також наступних перевидань цієї монографії.

*Денисов С.Ф., д.ю.н., професор, професор
кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету*

*Філей Ю.В., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правознавства
Запорізького національного технічного університету*